

सर्वमंगल माङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यंबके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥
 संस्थापक डी. एन. शिर्के यांचे सर्वाधिक लोकप्रिय प्रकाशन ॥ श्री गुरुदेव दत्तात्रेय प्रसन्न ॥
 मुंबई, पुणे व कोकण आवृत्ती

शास्त्रशुद्ध संपूर्ण वार्षिक पंचांग

श्री महालक्ष्मी

सरस्वती पब्लिशिंग कंपनी प्रा.लि., कोल्हापूर www.mahalaxmipanchang.com

१२ डिसेंबर २०२५ मार्गशीर्ष - पौष विक्रम संवत् २०८२ शिवशक ३५२ सौर हेमंत - शिशिर ऋतू दि. २१ सौर शिशिर ऋतू प्रारंभ दक्षिणायन - उत्तरायण

र वि

राहू काल
 रविवार - सायं ४.३० ते ६.००
 सोमवार - सकाळी ७.३० ते ९.००
 मंगळवार - दुपारी ३.०० ते ४.३०
 बुधवार - दुपारी १२.०० ते १.३०
 गुरुवार - दुपारी १.३० ते ३.००
 शुक्रवार - सकाळी १०.३० ते १२.००
 शनिवार - सकाळी ९.०० ते १०.३०

मार्गशीर्ष कृ. ३ पुनर्वसु
७ संकष्ट चतुर्थी
 चंद्रोदय रात्री ८.३५
 श्री गणेश मंदिर वर्धापन दिन
 गिर्य बांदे ता. देवगड
ध्वज दिन मु. १५

मार्गशीर्ष कृ. १० हस्त शुक्र लोप
१४ गोंदवलेकर महाराज पु. ति.
भगवान पार्श्वनाथ जयंती
 (जन्मकल्याणक), राधाकृष्ण
 उत्सव रोहिजन ता. पनवेल
 राष्ट्रीय ऊर्जा संवर्धन दिन मु. २२

पौष शु. १ पूर्वाषाढा
२१ उत्तरायणारंभ
 मकरायन रात्री ८.३२
 सौदासस्वामी महाराज पु. ति.
 क्षेत्र अणे ता. जुन्नर जि. पुणे
 चंद्रदर्शन जमादिलाखर मु. २९

पौष शु. ८ उत्तरा भाद्रपदा
२८ दुर्गाष्टमि
 शाकंभरीदेवी नवरात्रारंभ
 पूर्वाषाढाकः उ. रात्री ६.३०
 चंदाटा यात्रा पांगड ता. कुडाळ
 सोमजाई जाखमता प्रतिष्ठा
 दिन फळसप ता. म्हसळा ज. ७

तिथीविषयक माहिती

दि. १ पंचक रात्री ११.१८ पर्यंत
 रत्नेश्वर वार्षिकोत्सव धामणसे जि. रत्नागिरी
 महाबोचंदेवी जत्रोत्सव अरूळे ता. वैभववाडी
 मल्हारी म्हाळसाकांत यात्रा ता. दहीवडी
दि. २ अमृत रात्री ८.५१ पर्यंत
दि. ४ गाणगापूर क्षेत्री श्री दत्त जयंती
 दिन फळसप ता. म्हसळा जि. ७
अष्टाहिक पर्व समाप्ती (जैन)
 श्री रेणुका यात्रा सौंदत्ती जि. बेळगाव
 कानिफनाथ मूर्ती वर्धापन दिन गिलबिलेनगर
 पिंपरी-चिंचवड मोशी ता. हवेली जि. पुणे
 श्री वैश्वनाथ यात्रा चचेगाव ता. कराड
 श्री सिधेश्वर यात्रा सलगरे ता. मिरज
 बाबा म. आर्वीकर पु. ति. माचणूर ता. मंगळवेढा
 सिधेश्वर देवस्थान यात्रा मांडवण ता. श्रीगोंदा
दि. ४ दत्त जयंती उत्सव खालील ठिकाणी
 नुरसिंहवाडी ता. शिरोड, शेणगांव ता. भुदरगाड,
 वेरवली बु. ता. लांजा जि. रत्नागिरी,
 क्षेत्र बाजीरे ता. पोलादपूर जि. रायगड,
 दत्तधाम टोकवाडी ता. परळी वैननाथ,
 शिगवे केशव दत्ताचे ता. पाथर्डी जि. नगर,
 जमाताप मळा कामेरी ता. वाळवा
दि. ७ नागोबा यात्रा पांढरी म्हसवड ता. माण
 बाबा म. आर्वीकर पु. ति. माचणूर ता. मंगळवेढा
दि. १३ हुलात्मा दिन गारगोटी
 सेवागिरी म. पु. ति. उत्सव पुसेगाव जि. सातारा
दि. १४ श्री रंगनाथस्वामी पुण्यतिथी निगडी
 ता. कोरेगाव जि. सातारा
दि. १६ संक्रांती पुण्यकाल सकाळी ७.०७
 ते दुपारी १२.३५
दि. १७ गुळवणी महाराज जयंती सांगली
दि. १९ पांडुरंग ताम्हणक महा पु. ति. सांगली
दि. २१ सौर शिशिर ऋतू प्रारंभ
 चंदाटा यात्रा फोंडाघाट
दि. २२ अयन पुण्यकाल सूर्योदय ते सूर्यास्त
दि. २८ शांतादुर्गा जत्रा कुंभल ता. दोडामार्ग
 वाडवळेस्वर यात्रा पाणखोल (जुवे) मालवण
 श्री विष्णुदास कवी पुण्यतिथी माहु
 शनीदेव उत्सव राक्षसभुवन (शनी) ता. गेवराई
दि. २९ पंचक सकाळी ७.४० पर्यंत
दि. ३० गवळदेव जत्रा खानोली ता. मुंजुर्ला
 सातेरी महापुरुष जत्रा शिपल ता. कणकवली

सो म

मार्गशीर्ष शु. ११ रेवती
१ गीता जयंती
 मोक्षदा एकादशी
 मोनी एकादशी (जैन)
 माणिकप्रभू उत्सव हुमगाबाद
 जागतिक एड्स निर्मूलन दिन
 जमादिलाखर मु. १९

मार्गशीर्ष कृ. ४ पुष्य
८ श्री श्रदानंदस्वामी पुण्यतिथी
 मदन महाराज बिहाणी पु. ति.
 कडा ता. आष्टी जि. बीड
 संताजी जगनाडे महाराज
 जयंती सटुबरे ता. मावळ मु. १६

मार्गशीर्ष कृ. ११ चित्रा
१५ सफला एकादशी
 रामेश्वर भजन सप्ताह आकेरी
 ता. कुडाळ, रामेश्वर दहिकाला
 उत्सव नाटळ ता. कणकवली
 मूले धनुष्याकः उ. रा. ४.१९ मु. २३

पौष शु. २ उत्तराषाढा
२२ श्री नृसिंह सरस्वती जयंती
 अयन करिदिन, विडल-रखुमाई
 जत्रा देवबाग ता. मालवण
 भारतीय पौष मासारंभ
 अजमेरे उरुला प्रा. रज्जव मु. १

पौष शु. ९ रेवती/अश्विनी
२९ कैवल्याश्रमस्वामी पुण्यतिथी
 शिवडाव ता. कणकवली
 श्री रामेश्वर जत्रा सांगवे ता.
 कणकवली, श्री गवळदेव जत्रा
 कारीवडे ता. सावंतवाडी मु. ८

मं ग ल

मार्गशीर्ष शु. १२ अश्विनी
२ भौमप्रदोष
 राष्ट्रीय प्रदूषण नियंत्रण दिन
 भावकादेवी वर्धापन दिन पडेल
 जि. सिंधुदुर्ग, भिंताडे महाराज
 पुण्यतिथी भिवडी ता. पुरंदर
 ज्येष्ठाकः उ. रात्री १.१४ मु. १०

मार्गशीर्ष कृ. ५ आश्लेषा
९ अंबरनाथ महाराज पुण्यतिथी
 सांगुळवाडी ता. वैभववाडी
 मु. १७

मार्गशीर्ष कृ. १२ स्वाती
१६ धनुर्मासारंभ
 स्वामी स्वरूपानंद जयंती
 पावस, श्री यल्लमा यात्रा जत
 सोपानकाका पु. ति. सासवड
विजय दिन मु. २४

पौष शु. ३ म्रगश
२३ किसान दिन
 विनायक चतुर्थी मु. २

पौष शु. १०/११ भरणी
३० पुत्रदा स्मार्त एकादशी
 कोणजाईदेवी यात्रा तळा ता.
 माणगाव, घोडेमुख जत्रा मळेवाड
 श्री दांडेश्वर यात्रा मालवण
 खंडोबा यात्रा सांगोली मु. ९

बु ध

मार्गशीर्ष शु. १३ भरणी
३ जागतिक दिव्यांग दिन
 महाराजा यशवंतराव होळकर
 जयंती, देव ब्रह्मण जत्रा आकेरी
 दांडेवे गाव जि. सिंधुदुर्ग मु. ११

मार्गशीर्ष कृ. ६ मघा
१० मोरया गोसावी संजीवन
 समाधी चिंचवड पुणे
 श्री बहादूरशाहदेव यात्रा मनु
 ता. कराड मु. १८

मार्गशीर्ष कृ. १३ विशाखा
१७ प्रदोष
 पेंशनर्स डे
 संताजी जगनाडे महा. पु. ति.
 सटुबरे ता. मावळ जि. पुणे
 बल्लाल गणेश वार्ढादिवस
 प्रभानवल्ली ता. लांजा मु. २५

पौष शु. ४ धनिष्ठा
२४ राष्ट्रीय ग्राहक हक्क दिन
 वास्तुदेव कुवळेकर महाराज
 पुण्यतिथी देकरुख
 पंचक रात्री ७.४५ नं. मु. ३

पौष शु. १२ कृत्तिका
३१ भागवत एकादशी
 अण्णाबुवा कालांगकर जयंती
 पुणे, दासगणू महाराज जयंती
 गोरटा जि. नांदेड रज्जव मु. १०

गु रु

मार्गशीर्ष शु. १४/१५ कृत्तिका
४ श्री दत्तात्रेय जयंती
 पौर्णिमा स. ८.३७ ते उ. रात्री
 ४.४३ पर्यंत, कुलधर्म, अग्रहायणी
 योगेश्वरी यात्रा अंबाजोगाई
 भारतीय नौदल दिन मु. १२

मार्गशीर्ष कृ. ७ पूर्वा फाल्गुनी
११ कालाष्टमी, श्री शितळादेवी
 यात्रा उरसे ता. मावळ जि. पुणे
 श्री मार्कण्डेय उत्सव कुडाळ
 जि. सिंधुदुर्ग मु. १९

मार्गशीर्ष कृ. १४ अनुराधा
१८ शिवरात्री
 श्री यल्लमा यात्रा कलेढोग
 ता. खटाव जि. सातारा
 सांगारिरी महाराज रथोत्सव
 पुसेगाव जि. सातारा मु. २६

पौष शु. ५ धनिष्ठा
२५ खिसमस नाताळ
 सांबस्वामी सलगर महाराज
 पुण्यतिथी कुडुवाडी मु. ४

गोव्यातीत उत्सव
 दि. ३ श्री नवदुर्गा जत्रा कुंडई
 दि. ४ सांखळी जत्रा,
 गणपती पंचायतन आलू
 रुमडावाडा वास्को जत्रा,
 शिवनाथ शिरोडे जत्रा
 दि. ६ श्री महालक्ष्मी देवस्थान
 काला उत्सव पणजी
 दि. ९ श्री सातेरी जत्रा आगरवाडा
 दि. ११ श्री महालक्ष्मी मंदिर
 जीर्णोद्धार दिन उत्सव पणजी
 दि. १९ श्री गजांतलक्ष्मी
 रवळनाथ जत्रा मार्शल फोंडा
 दि. २५ महामायादेवी जत्रा नेत्रावळी-नुने
 दि. २५ ते २९ श्री शांतादुर्गा कुंकळीकरीण
 जत्रोत्सव फातर्पा-केपे

शु क्र

मार्गशीर्ष कृ. १ रोहिणी
५ बाळोबा यात्रा राहू ता. दौंड
 श्री भानोबा यात्रा कुसेगाव
 ता. दौंड जि. पुणे मु. १३

मार्गशीर्ष कृ. ८ उत्तरा फाल्गुनी
१२ स्वदेशी दिन
 हुलात्मा बाबू रेणू स्मृतिदिन
 रामवरदायिनी व नवलाईदेवी
 यात्रा खावली ता. जि. सातारा
 भैरवनाथदेव जयंती अपशिणे
 (मि.) ता. खटाव मु. २०

मार्गशीर्ष कृ. ३० ज्येष्ठा
१९ दर्श वेळा अमावास्या
 पहाटे ४.५९ नंतर, ज्ञानेश्वर
 मोरे माऊली पुण्यतिथी मुंबई
 श्री तुकारामबाबा जोशी पु. ति.
 काळबादेवी यात्रा मुंबई मु. २७

पौष शु. ६ शततारका
२६ बांगर षष्ठी
 तुकारामबाबा जोशी जयंती
 बेरिस्टर बाळासाहेब खडकेकर
 पुण्यदिन, मसाबा यात्रा प्रारंभ
 जवळा ता. सांगोला मु. ५

श नि

मार्गशीर्ष कृ. २ मृग/आर्द्रा
६ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
 महापरिनिर्वाण दिन
 क्रांति. नाना पाटील पुण्यदिन
 मु. १४

मार्गशीर्ष कृ. ९ हस्त
१३ सोमजादेवी रथयात्रा श्रीवर्धन
 आनंदमूर्ती जन्मोत्सव रत्नागिरी
 शिवडाव यात्रा कणकवली
 पारशी अमर्दाद मासारंभ मु. २१

मार्गशीर्ष कृ. ३० मूल
२० संत गाडगेबाबा पुण्यदिन
 अमावास्या स. ७.१२ पर्यंत
 मु. २८

पौष शु. ७ पू. भाद्रपदा
४ था शनि
 श्री गुरु गोविंदसिंह जयंती
 स्वामी स्वानंदगिरी पु. ति.
 मुक्काम खेडी ता. चिपळूण मु. ६

शुभ दिवस - दि. २ शुभ, दि. ३ सायं ६.०० प. शुभ, दि. ५, ६ शुभ, दि. ७ मध्यम, दि. ८ शुभ, दि. ९ दु. २.३२ प. शुभ, दि. १० मध्यम, दि. ११, १२, १३ शुभ, दि. १४ मध्यम, दि. १५ शुभ, दि. १६ दु. २.०९ प. शुभ, दि. १९, २२ शुभ, दि. २४ दु. १.१० नं. शुभ, दि. २५ शुभ, दि. २६ दु. २.०० प. शुभ, दि. २७ मध्यम, दि. २८, २९ शुभ
त्याज्य दिवस - दि. १, १७, १८, १९, २०, २३, ३०, ३१
भूमिपूजन मुहूर्त - दि. ३, ५, ६
वास्तू मुहूर्त - दि. ५, ६
जावळ मुहूर्त - दि. ३, ५, ८, ११, १२, दि. १५, २१, २६, २८, २९
साखरपुडा मुहूर्त - दि. २, ५, १०, १२, १३, दि. १४, १५, १६, १८, २५, २७, २८, २९
विवाह मुहूर्त - दि. २, ५
 या महिन्यात उपनयन मुहूर्त नाहीत.
दि. ४ श्री दत्तात्रेय जयंती

॥ श्री महालक्ष्मी दिनदर्शिका जिथे जिथे । साक्षात लक्ष्मी वसे तिथे ॥

छत्रपती शिवाजी महाराज

छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे चरित्र या ग्रंथासंबंधी

श्री. कृष्णराव अर्जुन केळुसकर यांनी १९०६ साली लिहिलेले छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे एकमेवाद्वितीय व अजरामर असे खरेखुरे चरित्र आम्ही शिवप्रेमींच्या आग्रहास्तव प्रकाशित केलेले आहे. हे चरित्र ज्ञानेश्वरीप्रमाणेच प्रत्येकाचे घरी असावे. छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे किर्तीस शोभेल असा हा खराखुरा इतिहास सांगणारा चरित्रात्मक ग्रंथ आहे.

सदरचा ग्रंथ आम्ही अतिशय परिश्रम घेऊन प्रकाशित केला आहे. ग्रंथाची किंमत रु.७००.०० इतकी असून श्री महालक्ष्मी दिनशिकेच्या ग्राहकांना तो टपाल खर्च (रु.७५/-) यासहून रु.६५०.०० या किमतीस पाठविला जाईल. तरी शिवप्रेमींनी त्याचा अवयव लाभ घ्यावा.

• संपर्क •

सरस्वती पब्लिशिंग कंपनी प्रा. लि.
१०७९/ख-२, ई वॉर्ड, वसंत प्लाझा,
राजामार रोड, कोल्हापूर-४९६ ००९
दूरध्वनी : (०२३१) २५३०३२५
www.saraswatibooks.com

जानेवारी २०२५

दि.१२ राजमाता जिजाऊ जयंती
दि.१२ स्वामी विवेकानंद जयंती

दि.१४ मकर संक्रांती

दि.२३ नेताजी जयंती

दि.२६ प्रजासत्ताक दिन

एप्रिल २०२५

दि.६ श्रीरामनवमी
दि.१० श्री महावीर जयंती

दि.१२ हनुमान जयंती

दि.१४ डॉ. आंबेडकर जयंती

दि.१८ गुडफ्रायडे, दि.२० ईस्टर संडे

दि.३० अक्षय्यतृतीया

दि.३० म.बसवेश्वर जयंती

जुलै २०२५

दि.६ देवशयनी आषाढी एकादशी

दि.६ मोहरम, ताबूत विसर्जन

दि.९ महाराष्ट्रीय बेंदूर

दि.१० गुरुपौर्णिमा

दि.१३ वीर शिवा काशीद पुण्यदिन

दि.२९ नागपंचमी

दि.३१ भ.पार्श्वनाथ निर्वाण दिन

ऑक्टोबर २०२५

दि.२ खंडेमहानवमी

दि.२ विजयादशमी, दसरा

दि.२ म.गांधी जयंती

दि.१८ धनत्रयोदशी

दि.२० दीपावली, नरक चतुर्दशी

दि.२१ लक्ष्मी-कुबेर पूजन

दि.२२ बलिप्रतिपदा

दीपावली पाडवा

दि.२३ भाऊबीज

फेब्रुवारी २०२५

दि.१ श्री गणेश जयंती

दि.४ रथसप्तमी

दि.१२ संत रोहिदास जयंती

दि.१९ छ.शिवाजी महाराज जयंती

दि.२० गजानन महा.प्रकट दिन शेगांव

दि.२३ संत गाडगेबाबा जयंती (ताखेनुसार)

दि.२६ महाशिवरात्री

मे २०२५

दि.१ महाराष्ट्र दिन कामगार दिन

दि.६ राजर्षी छ.शाहू महाराज पुण्यदिन

दि.१२ बुध पौर्णिमा

दि.१४ छ.संभाजीराजे जयंती

दि.२६ श्री शनैश्चर जयंती

ऑगस्ट २०२५

दि.८ नारळीपौर्णिमा

दि.९ रक्षाबंधन

दि.१५ स्वातंत्र्य दिन

दि.१५ फरवर्दिन

दि.२७ श्री गणेश चतुर्थी

नोव्हेंबर २०२५

दि.२ प्रबोधिनी भागवत एकादशी

दि.२ तुलसी विवाहार्थ

दि.५ गुरुनानक जयंती

दि.२१ देवदीपावली

दि.२७ संत रोहिदास पुण्यतिथी

मार्च २०२५

दि.१४ धूलिवंदन

दि.१७ शिवजयंती (तिथीनुसार)

दि.१९ संपंचमी

दि.३० गुडीपाडवा

दि.३१ रमजान ईद

दि.३१ स्वामी समर्थ प्रकट दिन

जून २०२५

दि.६ किल्ले रायगड येथे शिवराज्याभिषेक सोहळा

दि.७ बकरी ईद

दि.१० वटपौर्णिमा

दि.१७ राजमाता जिजाऊ स्मृतिदिन

दि.२६ राजर्षी छ.शाहू महाराज जयंती

दि.२७ मोहरम, ताबूत बसविणे

सप्टेंबर २०२५

दि.२ गंगी-गणपती विसर्जन

दि.५ शिक्षक दिन

दि.५ ईद-ए-मिलाद

दि.६ अनंत चतुर्दशी

दि.१५ अभियंता दिन

दि.२२ घटस्थापना, शाहीद नवरात्रार्थ

डिसेंबर २०२५

दि.४ श्री दत्तात्रेय जयंती

दि.२० संत गाडगेबाबा पुण्यदिन

दि.२५ ख्रिसमस, नाताळ

दत्तात्रेयी पुण्यदायी गिरनार परिक्रमा

अवतारही उदंड होती।
सर्वेचि मागुती विलाया जाती।।
तैशी नव्हे श्रीदत्तात्रेयमूर्ति।
नाश कल्पात्ती असेना।।
पूर्ण ब्रह्म मुसावले।
ते हें दत्तात्रेय रूप ओतिलें।।
ज्याचे विलोकनामंत्रें तरले।
जीव अपार त्रिभुवनी।।
(श्रीधरस्वामीकृत रामविजय १३-२१-११२)

अशा दत्तात्रेयाच्या दर्शनाला श्रद्धालू मन व्याकुळ न झाले तर नवलच! दत्तोपासनेचे सातत्य हे दत्तक्षेत्रांच्या महतीमुळे राखले गेले आहे. त्यात प्रत्यक्ष दत्तदेवतेशी निमग्न झालेली दत्तक्षेत्रे आणि दत्तावतारी विभूतींच्या संघर्षांमुळे निर्माण झालेली दत्तक्षेत्रे असे दोन प्रकार आहेत. त्यातील पहिल्या प्रकारात मोडतो तो 'गिरनार'. दत्तात्रेयांच्या सगुण रूपातील उपासनांपैकी एक म्हणजे दत्तात्रेयांच्या पादुकांची उपासना आणि प्रत्यक्ष तेजोमयी दत्ताचे अखंड अक्षय निवासस्थानी त्या पादुका असायलाच हव्यात. गिरनाराच्या पाच शिखरांपैकी एका शिखरावर त्या 'गुरुपादुकांचे भाविकांना दर्शन होते. अनंतसुत विड्वलाने 'दत्ताप्रबोध' नावाच्या ग्रंथात पुढीलप्रमाणे गिरनारचे वर्णन केले आहे.

एका शृंगारवी गोरक्षनाथा।
दुसरे शृंगारवी हिमबलाजादेवी बसता।।
तिसरे शृंगारवी स्वयं अवधूता।
विश्रांती येथे हिंडतां।।
नवनाथ चौऱ्यांशी सिध्दा।
येथें वसति या प्रसिध्दा।।
दत्त अविनाश तू स्वतां सिध्दा।
अद्वय अर्थेध सर्वातीता।।
हिंदू आणि मुसलमाना।
यासाठी रूपे दोना।।
दत्त द्यस्तार अभिमान।
द्वयस्थान शोभविले।।

पश्चिम भारतात गुजरात राज्यात अरवली पर्वताच्या नैऋत्येस गिरनारचे डोंगर आहेत. भौगोलिकदृष्ट्या अनेक छोटे-मोठ्या पर्वतांचा, शिखरांचा आणि सुळक्यांचा सगूळ म्हणजे गिरनार. गिरनार

पर्वताची उंची साधारण १,१०० मीटर किंवा ३,६०० फूट आहे. हा पर्वत हिमालयापेक्षाही जुना मानला जातो. जुनागढपासून ४ कि.मी. अंतरावर गिरनारचा पाया लागतो, तलेटी. जुनागढपर्वत जाण्यासाठी सूरत, बडोदा, अहमदाबाद या शहरांतून नियमित बसेना उपलब्ध आहे. रेल्वेने जाणाऱ्या भक्तांसाठी सूरत, अहमदाबाद, राजकोट, जुनागढ अशी रेल्वेसेवा आहे. विमानप्रवाशांसाठी केशोड विमानतळ हा उत्तम पर्याय आहे, जिथून गिरनार केवळ ४० कि.मी. अंतरावर आहे.

गिरनार पादुका दर्शन आणि गिरनार परिक्रमा अशा दोन पध्दतींनी गिरनार दर्शन करता येते. गिरनार पादुका दर्शनासाठी ९,९९९ पायऱ्यांची चढाई पूर्ण करावी लागते, तर गिरनार परिक्रमेसाठी ३८ कि.मी.चा पल्ला पूर्ण करावा लागतो.

गिरनार पादुका दर्शन आणि गिरनार परिक्रमेला जाताना पुढील गोष्टी ध्यानात घेणे आणि करणे आवश्यक आहे.

- साधारणतः १०-१२ तासांत गिरनार चढून उतरून पुर्ण होतो. साधारणपणे हिवाळ्यामध्ये म्हणजेच ऑक्टोबर ते फेब्रुवारी या कालावधीत गिरनार दर्शन करणे जास्त योग्य राहील.
- दहा हजार पायऱ्या चढून जाणे हे परिक्रमा करणाऱ्यांसाठी शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या कसोटी पाहणारे आहे.
- पहिल्या पायरीवर डोके ठेवून (नतमस्तक होऊन) दत्त महाराजांना शरण जावे व आपल्याला वर त्यांच्यापर्यंत घेऊन जाण्याची विनंती करावी.
- लांब पल्ल्याच्या चालण्यासाठी पायात शक्यतो स्पोर्ट्स शूज असावेत.
- शारीरिक क्षमतेसाठी २-३ महिने भरपूर चालणे आणि इतर व्यायाम करावा.
- बुटाच्या आत शक्यतो सॉक्स असावेत, जेणेकरून थंडी कमी भासेल.
- पर्वतावर चढाई करणेस रात्री ११ ते १२ च्या दरम्यान सुरुवात करावी.
- स्पोर्ट्स वेअर घातल्यास उत्तम सुटसुटीत आणि संरक्षक कपडे - जसे की स्वेटर आणि कापटोपी सोबत असावेत.

साधारण सहा हजार पायऱ्या चढेपर्यंत पहाटेचा गार वारा सुटलेला असतो, तेव्हा

अशा गोष्टींचा खूप उपयोग होतो.

- पर्वताच्या पायथ्याशी काठी मिळते, जी वदताना नाही तर उतरताना खूप उपयोगी ठरते.
- पादुका दर्शनासाठी डोलीची व्यवस्था आहे. सरकार नियुक्त दरपत्रक आहे. वजनाप्रमाणे पैसे ठरवले जातात. या सोईचा लाभ घेण्यास काहीही कमीपणा नाही, हे लक्षात ठेवून आवश्यकता असल्यास या पर्यायांचा वापर करावा.
- गोरक्षनाथ मंदिर सोडल्यानंतर एकही दुकान नाही. तसेच पादुकांच्या ठिकाणी हार, फुलेही मिळत नाहीत. त्यामुळे जे काही देवाला अर्पण करायचाचे आहे ते आणि कोरडा प्रसाद आपल्या जवळील सामानात वेगळ्या कप्प्यात ठेवावा.

काळापासून चालू आहे आणि ती कठीणही आहे. कारण गिरनारच्या आजूबाजूला जंगल आहे. परिक्रमा केवळ कार्तिकी एकादशी ते त्रिपुरारी पौर्णिमा या पाच दिवसांतच करता येते. जंगल आणि मार्ग वनखात्याच्या अखत्यारीत येतात. जंगलात अनेक प्रकारचे हिंस्र प्राणी आहेत. याच काळात देव आणि त्यांचे गणसुद्धा परिक्रमेला येतात असे म्हटले जाते. परिक्रमेची वाट बिकट असून पूर्णपणे जंगलातून जाते. तीन डोंगर चढून उतरताना तीव्र आणि अति तीव्र उतार लागतात. केवळ श्रद्धा आणि भक्ती या जोरावर काटेकुटे आणि दगडांनी भरलेला मार्ग भक्त हसत हसत पार करतात.

जुनागढमधील गिरनारच्या पायथ्याशी असलेल्या तलेटीमधील भवनाथ येथील दुधेश्वर मंदिरापासून गिरनार परिक्रमेचा प्रारंभ होतो. परिक्रमेचा मार्ग पूर्णपणे जंगलातून जातो. परिक्रमा सुरू झाल्यावर जो पहिला चढ लागतो त्याला 'जवानी की घोडी' म्हणतात. ती चढून गेल्यावर 'जिना बाबा की मढी' लागते, जी परिक्रमा सुरू केल्यानंतर १२ कि.मी. अंतरावर आहे. तिथेच बाजूला एक हनुमान आणि कालिकेचे मंदिरही आहे. मागील शतकामध्ये तिथे जिना बाबा नावाचे एक अवलि्या होऊन गेले. त्यांची एक चिलीमही अजून तिथे आहे आणि ते त्यातून ये-जा करतात, असे श्रद्धालू म्हणतात. त्यांची समाधी आणि धुनीसुद्धा तिथे आहे. परिक्रमा करणाऱ्यांसाठी तिथे गरमागरम भोजन संस्थानद्वारे उपलब्ध असते. शेकडो सेवेकरी यासाठी विनामोबदला राबत असतात. थोडे पुढे गेल्यानंतर 'सरनो' नावाची एक छोटी नदी लागते, जिच्यामध्ये अनेकजण स्नान करतात. तिथून पुढे ८ कि.मी. अंतरावर 'मालवेला' हे स्थान लागते. मालवेलाला गिरनार पर्वताचा मध्य समजला जातो. येथे आंब्याची खूप झाडे आहेत. मालवेलाहून पुढे साधारण ८ कि.मी.वर बोरदेवी मंदिर लागते. मुख्य मार्गापासून १ कि.मी. आत चालत जावे लागते आणि तेवढेच अंतर परत यावे लागते. तरीही अनेक भाविक श्रद्धेपोटी तिथे जातात. बोरदेवी मंदिर हे एक अत्यंत रमणीय स्थळ असून मंदिरातील विग्रह नितांत सुंदर आहे. इथून पुढे परिक्रमेचा शेवटचा १२ कि.मी.चा टप्पा सुरू होतो.

साधारण ७ कि.मी. पुढे गेल्यानंतर खोडियार मातेचे मंदिर लागते. ज्यांनी बोरदेवीचे दर्शन घेतले नाही, त्यांनी हिचे दर्शन घेतले तरी चालते असे लोक म्हणतात. ते अगदीच रस्त्यात असल्या कारणाने पायी प्रवास वावरो. शेवटच्या टप्प्याचा प्रवास पुन्हा भवनाथ मंदिराजवळ येऊन थांबतो.

रस्त्यात अनेक ठिकाणी लंगर, खाल्या-पिण्याचे ठेले आता दिसतात. तिथे माफक दरात किंवा मोफत ससे उपलब्ध असते. केवळ सेवामात्र ठेवून परिक्रमा करणाऱ्यांची गैरसोय होऊ नये म्हणून अनेक लोक आदरातिथ्य करतात. पाणी, इतर पेय आणि खाद्यपदार्थांची सेवा देतात. ते पाहून खरोखर नतमस्तक व्हायला होते. हसनपूर शहराजवळील जिना बाबांच्या मढीत अनेक भाविक रात्र काढतात. आणि मग दुसरे दिवशी उरलेल्या प्रवासाला आरंभ करतात. अनेकजण १२ ते १४ तासांत हा प्रवास करतात, तर काहीजण २ ते ४ दिवसात करतात. ज्याच्या-त्याच्या चालण्याच्या वेगावर आणि शारीरिक क्षमतेवर परिक्रमेचा कालावधी अवलंबून असतो.

पर्वतावर अनेक प्रकारचे वृक्ष, प्राणी, देवस्थाने, कुंडे आणि स्वच्छ जलमय पवित्र तीर्थे आहेत. हरकेश्वराचे मंदिर, अंबादेवीचे मंदिर, दामोदर कुंड, मृगीकुंड, मीमुकुंड तीर्थ, कर्मडलू तीर्थ, भुवनेश्वर मंदिर, मुचकुंड गुहा, नरसिंह मेहातवे स्मृतिस्थान इ. अनेक दर्शनीय स्थळे आहेत. पर्वतावर अनेक गुहांमध्ये व गुफे ठिकाणी साधू, सिध्द, योगी अनुष्ठानाला आणि योगसाधनेला बसतात. त्यांना युगांचे ध्यान नसते. याशिवाय ३३ कोटी देवांवाही येथेच निवास आहे, अशी मान्यता आहे. गिरनार परिक्रमा ही ३३ कोटी देव आणि दत्तात्रेय यांना प्रदक्षिणा करणे होय. आणि म्हणूनच संत परिक्रमा ही अत्यंत पुण्यदायी मानली जाते.

'दत्तगुरु गिरनारी भरोसा भारी' अशी अखंड गर्जना जिथे ऐकू येते, अशा गिरनारवर दत्तात्रेयांचा प्रत्यक्ष भक्ताना नेहमीच येतो.

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव दत्त ॥

- परिष्ठा भी. पुरी, पुणे
मोबा. : ९९२३३३३३३३